

#týkašamato

Národné koordinačné stredisko
pre riešenie problematiky násilia na deťoch

PREDSLOV

Dospievanie je v mnohých smeroch najrizikovejším obdobím života. Deti prežívajú a spracúvajú svoje osobné vzťahy, zaľúbenosť, neistoty, smútky, ambície, priateľstvá, hľadajú vzory v starších, svoje vlastné miesto v kolektíve a všetko, čo k dospievaniu patrí.

Základy dospievania sa položili dávno v detstve, ale ani v tomto vývinovom období nemusíme rezignovať na rozvíjanie ich potenciálu. Pri výchove dieťaťa má do značnej miery pravdu vtipná myšlienka „výchova je iba zhuk náhod, že nič vážne sa nestalo“, no napriek tomu je kľúčovou úlohou dospelých, aby urobili všetky kroky, aby prostredie dieťaťa bolo čo najviac bezpečné.

Ak chcete, aby dieťa malo pozitívne zážitky aj mimo rodinného prostredia a aby rozvíjalo svoj potenciál čo najviac, hľadáte pre neho možnosti, kde môže tráviť svoj čas. Krúžky, družiny, tábory, športové kluby, lyžiarske zájazdy a mnohé iné. Dieťa odchádza z rodinného prostredia a je v prítomnosti často aj úplne cudzích ľudí. Tiež ak sme tí, ktorí sme sa podujali rozvíjať potenciál detí, poskytovať im pekné zážitky a teda organizujeme niečo ako tábor, krúžky, dobrovoľné a komunitné organizácie, sme zamestnancami škôl a škôlok, nemocníc či športových klubov, nechceme byť zodpovední za nejaké ohrozenie dieťaťa. Nie len kvôli reputácii našej organizácie, ale aj kvôli úsiliu, ktoré do toho vkladáme, no čo je najdôležitejšie, aby sme predišli poškodeniu, či traume dieťaťa, ktoré môžu byť aj nenapraviteľné. Škodlivým a traumatizujúcim nemusí byť iba násilie a teda bezpečné prostredie nie je len to, v ktorom sa nenachádza násilie. Tak isto takéto správanie nie je iba úmyselné. Je potrebné si uvedomiť, práve v situáciách, ktoré majú byť zábavné a príjemné sa hranica medzi formálnou autoritou a priateľstvom stenčuje, zatiaľ čo tá veková, rozumová, či fyzická prevaha jednej zo strán ostáva.

Rodič alebo iný dospelý je vždy určitým vzorom pre dieťa, vždy v nejakej forme vplývajú vzťahy detí s dospelými na ich správanie a vždy nepredstieraný záujem a porozumenie znamená aj pre takmer dospelé dieťa pocit spolupatričnosti a citový záväzok spoluzodpovednosti.

Povzbudené, aktívne, šťastné a samostatné dieťa je zárukou spokojnosti aj samotného dospelého. Spolupráca je pre obe strany jednoduchšia ako prísna autorita a vyžadovaná poslušnosť. Navyše je oveľa účinnejšia. Nemilované, odmietané, vzdorujúce dieťa – to je nešťastie pre dieťa aj pre dospelého. Pritom väčšina výchovných problémov a emocionálnych zranení pochádza z nedostatočného porozumenia dospelými a z ich možno dobre mienenej ale neobratnej reakcie. Dieťa našťastie nie je objekt, ktorým možno manipulovať, ale citlivý subjekt, ktorý možno niekedy presvedčiť, pochopiť, povzbudiť a vopred upozorniť.

Čo je bezpečné prostredie a ako ho pre dieťa pripraviť? Na tieto otázky neponúkame univerzálne, ľahké návody. No materiály, ktoré Vám prinášame Vás môžu viesť procesom na elimináciu čo najväčšieho počtu rizík – správnym výberom personálu, prevenciou pred škodlivým správaním, identifikáciou najrôznejších typov ohrozenia a tiež ošetrovaním emocionálnych poranení, ak boli spôsobené.

SAFEGUARDING

Čo je to safeguarding?

Safeguarding je vytváranie bezpečného prostredia pre deti. Ide o konkrétne zásady, princípy a kroky, ktoré môže organizácia, či jednotlivec urobiť na podporu dieťaťa, jeho ochranu pred ohrozením a násilím a prispievajú k tomu, aby dieťa z rozvíjania svojho potenciálu malo čo najväčší ošoh.

Bezpečným prostredím a bezpečnou kultúrou v rámci organizácie, ktorá pracuje s deťmi, nie je však len prostredie, v ktorom nie je prítomné alebo odhalené násilie. Bezpečné prostredie prispieva k zdravému vývinu detí, dodržiavajúc princípy rešpektu a dôvery s možnosťou vyjadrovať vlastné názory, myšlienky, pocity a nápady. To nikdy nedosiahneme príkazmi, iba príkladom a spoluprácou. A tiež povzbudením vlastnej iniciatívy dieťaťa. Komu by sa páčil život, do ktorého nezasahuje, kde netvorí a nepresadzuje vlastné predstavy?

Nesmieme vynechať fakt, že aj deti sa môžu dopúšťať správania ohrozujúceho voči rovesníkom a tiež sa môžu dostávať do ohrozujúcich situácií vlastným konaním, preto je dôležité vytvárať bezpečné prostredie v každej situácii.

Od polovice minulého storočia sa vzťah detí a rodičov, prípadne iných dospelých neustále oslabuje z pohľadu času tráveného spolu aj z pohľadu kvality citových väzieb. Informačno-komunikačné technológie skracujú čas, ktorý trávia deti s dospelými a nedostatok vzťahu a komunikácie medzi dieťaťom a dospelými môže oslabiť ich kritické myslenie a mediálnu gramotnosť. Prvýkrát v histórii dochádza k tomu, že deti dostávajú informácie skôr z anonymných zdrojov, neosobných a bez citovej väzby, kde chýba kontrola aj obsahu aj impulzivity správania sa a prirodzené vzťahy k ľuďom okolo nás.

Nebezpečie narastania agresivity, krutosti a ľahostajnosti je evidentné. Rovnako sa na základe množstva impulzov oslabuje citový náboj. V období enormného technického pokroku a rozširovania informácií chýba človeku predovšetkým citové zakotvenie. Samostatnosť dospievajúcich, ktorí si hľadajú svoj program a vyberajú si svoju spoločnosť znamená aj výrazné oslabenie vplyvu dospelých. Vplyv rodičov a iných dospelých však nie je priamo úmerný času strávenému s deťmi ale jeho kvalite.

Safeguarding sa špecificky zameriava na preventívne opatrenia v rámci určitej organizácie, skupiny v rámci klubov, mimoškolských, školských aktivít, aby sa zabezpečilo, že všetky deti budú v čo možno najvyššej miere chránené pred úmyselnými ale aj neúmyselnými činmi, ktoré vedú k riziku alebo skutočnej ujme.

Cieľom safeguardingu je vytvárať a udržiavať bezpečné prostredie a kultúru v určitej organizácii, či skupine, v rámci klubov, mimoškolských a školských aktivít.

Prečo by mali organizácie používať safeguarding?

Princípy safeguardingu sú záväzkom pre organizáciu, že je bezpečnou pre deti. Všetky organizácie, ktoré pracujú s deťmi alebo s nimi prichádzajú do kontaktu, by mali mať bezpečnostné zásady a postupy, ktorými zabezpečia, že každé dieťa, bez ohľadu na jeho vek, postihnutie, rasu, náboženstvo alebo vieru, pohlavie alebo sexuálnu orientáciu, bude mať právo na rovnakú ochranu pred poškodením/násilím.

Všetky organizácie, ktoré pracujú s deťmi alebo s nimi prichádzajú do kontaktu, by mali mať v rámci svojej organizácie nastavené ochranné postupy, aby zabezpečili, že ich zamestnanci, dobrovoľníci,

partneri a iní zástupcovia úmyselne alebo aj neúmyselne neubližujú deťom, nezneužívajú ich alebo inak neohrozujú.

Nastavenie a dodržiavanie zásad a postupov safeguardingu znamená, že deti sú v bezpečí pred dospelými a inými deťmi, ktoré môžu predstavovať riziko a že ak existujú nejaké obavy o blaho mladého človeka, existuje systém, ktorý zabezpečí, aby sa obavy riešili primeraným spôsobom.

Politika a postupy safeguardingu, spolu s etickým kódexom, sú základom pre štandardy bezpečnej organizácie, ktoré odrážajú záväzok danej organizácie predchádzať akémukoľvek násiliu, nahlasovať ho a reagovať naň a tiež obavy a podozrenia z násilia.

Prečo je dôležitý safeguarding v každej organizácii?

Safeguarding je dôležitý, pretože ak sa zneužije dôvera a zlyhajú princípy ochrany detí, spôsobia sa obrovské škody s dlhodobými následkami na životy detí, ich rodín a komunít. Násilie, ale aj iné ohrozenie, môže mať mnoho podôb a jeho vplyv na fyzické, emocionálne a duševné zdravie dieťaťa môže byť závažný a dlhodobý.

Princípy safeguardingu sú dôležité, aby sa zabezpečilo, že všetci zamestnanci (na všetkých úrovniach) prichádzajúci do kontaktu s deťmi, sa budú cítiť oprávnení chrániť deti, identifikovať a nahlasovať akékoľvek násilie na deťoch. Inštitucionalizovaný princíp safeguardingu – teda také postupy, ktoré sú oficiálne súčasťou tej ktorej organizácie, sú tiež záväzkom zamestnancov dodržiavať ich, a to bez ohľadu na akej pracovnej pozícii a v akom pracovnom vzťahu s organizáciou sú. Princípy safeguardingu v jednotlivých organizáciách pomáhajú budovať a propagovať kultúru, kde sa ochrana detí pred násilím a iným ohrozením berie vážne, jednotlivé obavy a prípady sa identifikujú, nahlasujú a riešia.

Účel:

- chrániť deti: vytvoriť bezpečné prostredie pre deti
- poskytnúť zamestnancom, dobrovoľníkom a iným dospelým pracujúcim s deťmi (na všetkých úrovniach) všeobecné zásady ochrany detí a tiež postup pri identifikácii a nahlasovaní akéhokoľvek násilia

Čo je to politika a princípy safeguardingu?

Politika safeguardingu pozostáva zo štyroch kľúčových zásad:

- **Informovanosť a školenia:**
Všetci zástupcovia/zamestnanci absolvujú školenie s cieľom informovanosti o tom, ako zabrániť, nahlásiť a reagovať na násilie páchané deťoch, alebo obavy a podozrenia z páchania násilia.
- **Prevenencia:**
Prostredníctvom zvyšovania informovanosti, implementácie opatrení a osvedčených postupov zástupcovia preukazujú pochopenie rizík a využívajú efektívne prostriedky na ochranu detí pred násilím a účinné stratégie na zmiernenie ujmy.
- **Nahlasovanie:**
Všetci zamestnanci vedia, ako nahlásiť obavy a podozrenia z násilia a na koho sa v tejto súvislosti obrátiť, bez ohľadu na to, či sú takéto obavy a podozrenia zdanlivo malé alebo triviálne.

- **Reakcia:**

Zapájanie sa do činnosti, ktorá vytvára bezpečné prostredie a podporuje ochranu detí. Je nevyhnutné, aby organizácia mala prístup nulovej tolerancie voči akémukoľvek násiliu na deťoch.

Prečo by si každá organizácia mala vytvoriť a používať vlastnú koncepciu SAFEGUARDING?

Každá organizácia sa zameriava na inú činnosť, či inú formu práce s deťmi, pracuje s rôznymi cieľovými a vekovými skupinami, pričom nikdy nie je možné (zo štatistického pohľadu) vylúčiť, že v akejkoľvek skupine sa bude nachádzať dieťa, ktoré má skúsenosť s násilím z iného prostredia. Takéto skúsenosti generujú ďalšie riziká, nevyspytateľné alebo rizikové správanie. To platí aj pre dospelých, ktorí pracujú s deťmi. Nesmieme zabudnúť ani na neformálne prostredie, ktoré ponúka rôzne voľnočasové aktivity, ktoré môžu prispievať k prekračovaniu hraníc a nedodržiavaniu pravidiel.

Násilie na deťoch sa vyskytuje v rôznych situáciách a zvyčajne dieťa stojí v kontexte silovej nerovnováhy alebo závislosti na dospelom. Pre jasný postoj proti násiliu na deťoch rozvíja stále viac klubov a združení v mimoškolských aktivitách interné koncepcie ochrany detí - SAFEGUARDING. Týmto deklarujú, že chcú urobiť všetko, čo je v ich silách, aby ochránili deti vo svojej organizácii pred násilím. Koncepcie ochrany detí nedokážu zabrániť všetkým útokom, ale vedú zabezpečiť, aby sa v takýchto prípadoch organizácie správali profesionálne. Veľký význam spočíva v priebežnom zvyšovaní povedomia zamestnancov a scitlivovaní okolia na tému násillia.

V koncepciách safeguardingu majú pracovníci presne určené záväzné normy, štandardy a pokyny k ochrane detí pred násilím v ich konkrétnej organizácii. V rámci nej môžu identifikovať možné rizikové faktory násillia na deťoch v súvislosti s výkonom ich pracovnej činnosti a na základe toho prijímať preventívne opatrenia. Koncepcia safeguardingu obsahuje aj kódex správania sa a tiež katalóg opatrení, ktoré opisujú konkrétne kroky, ktoré treba podniknúť v prípade akéhokoľvek podozrenia alebo obáv z násillia na deťoch – identifikácia, nahlásenie, reakcia. Koncepcia safeguardingu je doplnkom k existujúcim modelom, pedagogickým konceptom a štandardom kvality výkonu práce s deťmi.

Ako pracovať na interných pravidlách safeguardingu v organizácii?

Poskytujeme základné informácie, ktoré každá organizácia môže prispôbiť svojim podmienkam. Je dôležité, aby sa s princípmi safeguardingu podľa svojich schopností oboznámili deti, ale podľa svojich kompetencií aj všetci dospelí.

Postupne budeme rozpracúvať a prinášať všetky témy, ktoré sú súčasťou princípov safeguardingu, materiály nájdete na webe:

- ochrana detí pred zneužívaním a zlým zaobchádzaním
- predchádzanie akémukoľvek poškodeniu zdravia alebo vývoja detí, vrátane rovesníckeho násillia
- zabezpečenie, aby deťom bola poskytovaná bezpečná a efektívna starostlivosť
- prijatie opatrení, ktoré umožnia všetkým deťom dosahovať tie najlepšie výsledky.

SAFEGUARDING - PRINCÍPY BEZPEČNEJ PRÁCE V INŠTITÚCIÁCH A ORGANIZÁCIÁCH PRACUJÚCICH S DEŤMI

Príručka zameraná na problematiku sexuálneho zneužívania detí

V koncepcii sa dozviete, čo je to **safeguarding**, aký má význam a čo má obsahovať?

Aké formy násilia na deťoch sa môžu v inštitúciách vyskytovať?

Prečo sú potrebné **safeguarding koncepcie** s osobitným dôrazom na ochranu detí pred sexuálnym zneužívaním?

Prehľad opatrení zameraných na primárnu prevenciu nielen pred sexuálnym zneužívaním:

- zodpovedný výber personálu
- minimalizácia príležitostí na neželané správanie sa detí/negatívnych javov, rady a odporúčania
- potreba školenia a osvedčenia
- kódex správania sa personálu
- opatrenia zamerané na odhaľovanie negatívnych javov/správania

Prehľad opatrení zameraných na odhaľovanie negatívnych javov s akcentom na sexuálne zneužívanie

V koncepcii nájdete jasné a zrozumiteľné návody bezpečnej práce, od opatrení na predchádzanie, cez adekvátnu intervenciu a správne reagovanie, ak sa dieťa zdôverí o sexuálnom zneužívaní alebo inom negatívnom zážitku. Koncepcia obsahuje aj jasné postupy zaznamenávania a nahlasovania porušovania kódexu správania a prípadov (aj podozrení):

- prečo je potrebné ustanoviť osobu prvého kontaktu v otázkach safeguardingu
- prečo je efektívne realizovať anonymné prieskumy a hlásenia o podozreniach na porušovanie kódexu správania
- postupy na ochranu oznamovateľov páchania akéhokoľvek násilia.

V koncepcii sú uvedené aj príklady z aplikačnej praxe, ako aj návrh záznamového hárku z predbežného vypočutia.

Koncepcia má ambíciu byť zrozumiteľným návodom pre odborný personál na vytvorenie vlastnej **safeguarding príručky**, ktorá bude zohľadňovať špecifiká danej inštitúcie alebo organizácie a bude záväzkom, že je organizácia bezpečnou pre deti.

Spolu s etickým kódexom bude **safeguarding príručka** základom pre štandardy bezpečnej inštitúcie alebo organizácie, ktoré deklarujú záväzok predchádzať, nahlasovať a reagovať na akékoľvek násilie, či podozrenia a obavy z násilia.